

میرزابدل بدل اف

مطبوعات - آئینه حیات

از نشر نخستین شماره روزنامه تاجیکی یعنی «بخارای شریف»، ۱۱ مارس سال ۱۹۱۲، که تجلیل عید مطبوعات تاجیک بر آن اساس یافته است، زمان زیادی می‌گذرد. مطبوعات تاجیک در این مقطع تاریخی راهی دشوار و پرپیچ و تاب، ولی پرافتخار طی نموده است. نور معرفتی که از روزنه مطبوعات پایه‌گذاران آن و فاضلان دیگر روشن کرده بودند، تا به امروز دلها و دیده‌های هزاران نفر را منور ساخته است.

اگر ما به تاریخ مطبوعات خویش با دیده عبرت‌گرم، خوب درک می‌کنیم که برای تأسیس اولین روزنامه، روشنفکران و فدائیان ملت چه اندازه جانبازی‌ها کرده، با چه عذاب و مشقت هر شماره آن را به طبع رسانده‌اند و چه طور مهم‌ترین مسایل دور و زمان، یعنی مکتب و معارف، ترغیب علم و معرفت، خودشناسی و خودآگاهی، زبان‌آموزی، دانستن تاریخ و فرهنگ ملی، دوستی و رفاقت، آبادی کشور و سازندگی و بنیادکاری مردم را جالب و نشان‌رس تصویر نموده‌اند که این مسئله‌ها امروز، در زمان استقلال کشورمان اهمیت ویژه کسب کرده‌اند.

روزنامه‌نگاران با شعور جامعه‌سر و کار دارند و برد و باخت ما در تمام عرصه‌های حیات اجتماعی، رساندن پیام مردم به مسئولان و بلعکس است.

سرور دولت، جناب آقای امامعلی رحمان در هر جلسه و مشورت راجع به فعالیت مطبوعات و دیگر وسایط اخبار عامه، توجه و وظیفه‌های آنها را وابسته به طلبات ایام معین می‌کند. تأکید سرور دولت در ملاقات با اهل علم و ادب و معارف از توجه همیشگی ایشان به

رسانه‌های خبری کشور است: «واسطه‌های اخبار عامه اوضاع هر یک جامعه را افاده کرده، به دایره وسیع مردم امکان می‌دهد که جریان‌های تند و تیز حیات بشر را درک بکنند و در مجموع منفعت‌های ملی خویش را در روند تلاش‌های گنوپولیتیکی احساس و حمایه نمایند».

دولت ما برای رشد و تکامل فعالیت واسطه‌های اخبار عامه زمینه مناسبی مهیا می‌سازد که در جریان مردم‌سالاری جامعه فعالیت نظرسی داشته باشند. آزادی واقعی سخن در دایره قانون به میان آمده، پلورالیسم و گوناگون‌اندیشی سازنده، رشد و نمو کند و رسانه‌های خبری فعالیت همه‌روزه حکومت را به جامعه رساند و بدین وسیله در حل مسئله‌های مشخص سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی کمک رساند.

تا اول ماه فوریه سال جاری، در جمهوری ۱۲۹ روزنامه، ۴۹ مجله، ۹۳ مطبوعه و ۵ آژانس اطلاعاتی ثبت نام شده است که از این جمع ۵۴ روزنامه، ۲۵ مجله، ۷۳ مطبوعه و ۵ آژانس اطلاعاتی خصوصی می‌باشد. ثبت رسانه‌های خبری ادامه دارد که همه خواهشمندان امکان ثبت و از نو ثبت نمودن رسانه‌ها را دارند.

این رقم‌ها گواه آنند که جامعه نوین تاجیکان به آزادی افکار و رشد وسایط اخبار عموم منفعت‌دار است، زیرا رعایه این روندها عامل مهمی در اعمار جامعه حقوق‌بنیاد و مردم‌سالار است.

درواقع استقلال برای رشد مطبوعات امکان‌های وسیع فراهم آورده، همزمان مسئولیت روزنامه‌نگاران را می‌افزاید که در بالا بردن سطح آگاهی اهل جامعه، از این یا آن حادثه و واقعه‌های مهم، پیشنهاد فکر و ملاحظه‌های مختلف، متشکل نمودن افکار اهل جامعه، سهم‌گذار باشند. این است که شمار نشریه‌های ادواری به تدریج زیاد و فضای اطلاعاتی جامعه کامل‌تر می‌گردد.

واسطه‌های اخبار عامه جمهوری ما امروز یک قوه بزرگی است که قادر است پیش

راه سر زدن همه گونه پدیده نو مطلوب را بگیرد. ولی برای باز هم پرقوت‌تر گردیدن این نیروی بزرگ ایجاد، ضرور است که برای بالا بردن آبرو و اعتبار جمهوری در سطح بین‌المللی، سعی و تلاش نماییم.

رشد و نمو علم و تکنیک، امکان بیشتر دسترس نمودن اطلاعات و دانش‌های نو را فراهم آورده است، بنابراین روزنامه‌نگاران باید از آن بیشتر استفاده برند. با نظر داشت این، ما را ضرور است که برای فراهم آوردن چنین امکانات تلاش بیشتری کنیم. وزارت فرهنگ جمهوری این مسئله را به نظر گرفته، برای تأمین رسانه‌های خبری با فناوری معاصر کوشش بیشتری به خرج می‌دهد.

باید تأکید کرد که کارمندان مطبوعات و واسطه‌های اخبار عموم در حل مسائل مبرم مرحله نو ترقیات کشورمان هنوز چندان فعال نیستند. وسایط اخبار عامه ما باید در حل مسئله‌های داغ جامعه، از جمله ارتقاء سطح معنوی جامعه، مبارزه علیه گردش غیرقانونی مواد مخدر، از بین بردن کم‌بضاعتی و اصلاح اخلاق در سطح جامعه، اهمیت بیشتری دهند. همه باید درست درک نمایند که دولت ما به مرحله صفتاً نو تاریخ خود وارد شده است و اکنون جامعه باید مسئله‌هایی را حل کند که چند سال پیش به علل معین امکان پرداختن بدانها نبود. به این مناسبت تأکید چند مسئله جدی جامعه کنونی تاجیکستان از منفعت خالی نخواهد بود. مثلاً اول، تشکل بازار پیشرفته اقتصادی به اجتماعات معطوف شده و مسئله دوم مبارزه آشتی‌ناپذیر با پدیده‌های نامطلوب جنایتکاری، مخصوصاً جنایت‌های اقتصادی و جنایت‌هایی که با وبای عصر یعنی گردش غیرقانونی مواد مخدر وابسته می‌باشند.

در شرایط کنونی، بدون ریشه‌کن نمودن این بیماریهای مرگ‌آور، هر گونه پیشروی غیرممکن است. دولت این دو مشکل را فقط در حالتی سر وقت و باموفقیت می‌تواند حل کند که روزنامه‌نگاران افکار اجتماعی را بتوانند منسجم و هماهنگ نمایند و امکانات نشریه‌ها و

واسطه‌های تبلیغاتی خود را جهت عملی نمودن اصلاحات اقتصادی، حل مسایل اجتماعی، علمی و فرهنگی روانه سازند. چونکه در تشکل افکار جمعیتی مقام اساسی را کارمندان و سایط اخبار عامه ایفا می‌کنند و این رسالت حرفه‌ای آنهاست.

یکی از علل اساسی ناکامی‌های ما در عرصه اصلاحات اقتصاد، اگر از یک طرف ناآرامی‌های سالهای ۹۰ باشد، از طرف دیگر و شاید بیشتر از همه، در تفکر مسئولین و اکثریت مردم، حکمرانی باقی‌مانده‌های جامعه پیشین می‌باشد.

در بسیار موارد مشکلات عدم درک ماهیت اصلاحات اقتصادی از طرف بخشی از مخاطبین مربوط به آن است که در مطبوعات ما عمده‌ترین مسئله‌های اصلاحات اقتصادی کم منعکس می‌شوند و یا به طور عمومی بی تحلیل عمیق ارزیابی می‌گردند.

در اکثر مقاله‌های اقتصادی رسانه‌های خبری، به ویژه مطبوعات، اساساً تعریف و توصیف مدیران کارخانه‌ها، خواجگی‌ها و ناحیه‌ها را می‌خوانیم. طرز و اصول ترقیات اقتصادی، راههای سودآور محصولات، تولید محصولات با کیفیت و ارزان، رقابت سازنده بازاری و تجربه کشورهای مترقی کمتر منعکس می‌شود. در چنین حالت آیا افکار عمومی را درست و موافق هدف شکل دادن ممکن است؟ به اندیشه ما خیر!

مبالغه و داستان‌بافی‌های تشریه‌های ادواری بر کسی پوشیده نیست. چنان که رئیس‌جمهور کشور بارها آشکارا بیان نمودند، مقایسه کامیابی امساله با سال گذشته یا یکی دو سال پیشتر اصلاً قیمتی ندارد. ما باید دستاوردها را لااقل با سالهای پیش از ناآرامی‌ها مقایسه نماییم. آن وقت امکان پیدا می‌کنیم که چهره قهرمان‌های ساخته را به طریق روشن تصور نماییم.

لازم به یادآوری است که روزنامه‌های «جمهوریت»، «صدای مردم»، «آسیا پلوس»، «تاجیکستان»، «نگاه»، «ملت»، «منبر خلق» و چند روزنامه دیگر، به تحلیل مسئله‌های

اصلاحات سیاسی و اقتصادی توجه بیشتری دارند که خوب است. اما متأسفانه بعضی از این مواد واقع‌بینانه بیان نگشته است. صفحه‌های مطبوعات نباید منبر عمومی‌گویی و دروغ و لاف و گزاف باشد. این طلبات قانون مطبوعات و معیار اساسی آداب روزنامه‌نگاری است.

ما باید در بررسی این مسئله‌ها و به تحریر مسائل پیچیده زندگی خود از تجربه استادان سخن و ادیبان معروف خویش استفاده کرده و برای حل و فصل آنها به حکومت جمهوری یاری رسانیم. مردم را به سازندگی و بنیادکاری آماده نموده، از تعریف و توصیف‌های مبالغه‌آمیز خودداری نماییم که عاقبت چنین طرز و اصول تصویر را با چشم سر دیدیم و لذت خودفریبی را خوب چشیدیم. سخنان باید خالصانه و عادلانه و سازنده باشد.

مسئله دیگر ریشه کن نمودن جنایت‌های وابسته به انتقال غیرقانونی مواد مخدر است. روزی نیست که در رسانه‌های خبری از مرگ فاجعه‌بار جوانان که در حیات هنوز چیزی را ندیده و نچشیده‌اند، خبر مدهش منتشر نشود. در میان آنها نه تنها کوچه‌گرد و بیکار، بلکه جوانان با استعداد و بالیاقت نیز کم نیستند. متأسفانه مطبوعات اگر در این بابت بانگ خطر زند، ولی تأثیر آن خیلی کم به نظر می‌رسد.

مطبوعات به عنوان یکی از قدیمی‌ترین واسطه‌های اخبار قدیمی، از مهمترین عوامل بازتاب‌دهنده واقعیت زندگی و باعث تشکل افکار اجتماعی بوده، در هر دور و زمان نه تنها به حس وطن‌داری، خودشناسی و افتخار ملی مساعدت کرده، بلکه به تدریج خلق ما را به پایه‌های خودآگاهی رسانده است. از طریق مطبوعات ما ماهیت زندگی، معماهای حیات و چگونگی روند جریانهای حیات اجتماعی را درک می‌نماییم و این منصفانه نیست که نقش مطبوعات را در شناخت و درک ماهیت هستی اجتماعی نادیده بگیریم. اگر به تاریخ مطبوعات تاجیک نظر افکنیم، به حقیقت این اندیشه‌ها شبهه‌ای نمی‌ماند.

مطبوعات تاجیک تا امروز چند مرحله را پشت سر نموده، هم‌زمان با

صاحب‌استقلال شدن تاجیکستان، مرحله‌ی صفتاً نو برای آن شروع شد. مطبوعات زمان استقلال را پیش از همه با رنگارنگی، یعنی موجودیت و عمل مطبوعات رسمی، تخصصی، اجتماعی و خصوصی می‌توان جدا کرد. این جهت البته اقدامی خوب و برای آشکاربیبانی و گوناگون‌فکری که از رکن‌های مهم مردم‌سالاری می‌باشد، مساعدت می‌کند. در ضمن دموکراسی و آزادی مطبوعات مفهوم‌های نو نیستند، اما در شرایط کنونی دموکراسی و آزادی مطبوعات، معنی دیگر را کسب می‌نماید. گذشته از این، رشد جمعیت بشردوستانه دموکراسی از هر جهت به مطبوعات وابسته است که در این میان جایگاه روزنامه‌نگار، مهارت و ملکه و مناسبت او با کار خویش، از همه مهم‌تر است.

استقلال برای رشد مطبوعات، امکان وسیع فراهم آورد و هم‌زمان وظیفه‌های نو را پیش رو گذاشت. در شرایط نو، مطبوعات را ضرور است که از یک طرف با درنظرداشت امنیت و منفعت دولت، وظیفه دموکراسی خود را تشکیل دهد، از جانب دیگر برای تشکل و پیشرفت جامعه، سهم‌گذار و افکار زمانه را به وجود آورد و برای رشد دولت جوان و تازه‌استقلال، زمینه‌های مساعد فراهم آورد.

در زمان نو مسئله آداب ژورنالیستی از رکن‌های اساسی پیشه روزنامه‌نگاری به شمار می‌رود، زیرا در این راه حیات ثابت نموده است که نقش مطبوعات که با شعور، روان و تفکر انسان‌ها سر و کار دارد، از همه گسترده‌تر است. مطبوعات قادر است که با یک سخن منطقی سازنده و امیدبخش، دولت را آباد و ملت را آسوده و یا با یک اندیشه نابجا، همه چیز را بر باد دهد.

تجربه تلخ جنگ شهروندی که در دامن گستردن آن برخی از نشریه‌های ادواری دخالت داشتند، گذرش به مرحله نو تاریخی، ما روزنامه‌نگاران را وادار می‌سازد که به گذشته دور و نزدیک خود از روی عبرت نظر اندازیم و در زمینه ارزش‌های معنوی و منافع

دولت، اوضاع کنونی اجتماع را تحلیل نماییم و جهات اساسی ترقیات کشورمان را در ارتباط با عوامل مهم جامعه بشری معین سازیم. نقش روزنامه‌نگاران در ارتباط گوناگون جنبه دولت، ماهیت تقدیرساز کسب کرده است که رعایت آداب روزنامه‌نگاری یعنی معیارهایی که برای تمام روزنامه‌نگاران، صرف نظر از اعتقاد، منسوبیت ملی و حزبی و سیاسی، در تمام دنیا جاری است، از همه اساسی‌تر است.

آیا گفته می‌توانیم که مسئله آداب روزنامه‌نگاری از جانب روزنامه‌نگاران ما چه گونه درک شده است؟ و آیا فعالیت روزنامه‌نگاران تاجیک امروز به معیارهای آداب روزنامه‌نگاری که در زمان شوروی خیلی پیش رفته و از عمده‌ترین وظایف مطبوعات بود، جوابگو است؟

البته مطبوعات ادواری ما از جهت مقدار و گوناگون‌رنگی و گوناگون‌شکلی، که مؤسسان آن اداره‌ها و تشکیلات مختلف دولتی، جماعتی، حزبی، سازمان‌ها، بنیادها و اشخاص علی‌حده هستند، تا اندازه‌ای آزاد و جوابگوی طلبات دموکراسی می‌باشند. از این رو ضرور است که قبل از همه در آفرینش ماهیت مواد روزنامه‌نگاری باید راههای هم‌فکری و موافق جامعه، پایداری صلح و آسایش، وحدت ملی و سازگاری جامعه، بی‌غرضانه توضیح و تحلیل و ترغیب شوند. درست است که در مطبوعات امروزه ما چنین جهات تا درجه‌ای احساس می‌گردد، ولی متأسفانه نه همه روزنامه‌نگاران در ترغیب خالصانه مسئله‌ها موفقیت دارند و آداب روزنامه‌نگاری را رعایت می‌کنند. بیهوده نگفته‌اند که «ز حرف بی‌مروت آشنا بیگانه می‌گردد».

متأسفانه هستند یک زمره روزنامه‌نگارانی که صفحات مطبوعات را به خاطر آبروی ارزان به منبر بحث‌های بی‌پایه تبدیل کرده‌اند. مقصد دموکراسی و آزادی سخن آن نیست که به خاطر هدف‌های گوناگون هر چه خواهی توسط وسایط اخبار عموم من‌جمله مطبوعات، ابراز نمایی. باعث تأسف است که در مطبوعات ما هنوز هم بعضاً مطالبی به طبع می‌رسد که به

مسئله‌های داغ روز کم دخل می‌کنند. نگاشته‌هایشان خصوصیت هنگامه‌جویانه، فسق و فجور آمیز، سبک و عوام‌فریبانه است و طراوتی ندارد.

روزنامه‌نگاران را ضرور است که مردم را برای درک درست ماهیت استقلال دولتی کشور آماده سازند. سخن روزنامه‌نگاران همیشه مردم را به بنیادکاری، صلح و آسایش، وحدت ملی و همدیگرفهمی هدایت کرده، برای عملی گردیدن سیاست دموکراسی، خودشناسی ملی و افزودن اعتبار جمهوری صاحب‌استقلال تاجیکستان در عرصه بین‌المللی که هدف اساسی دولت نواستقلال‌مان می‌باشد، خدمت بیشتر نماید.